

Μελέτη Επισκόπησης - Εκτελεστική Σύνοψη

Η βιώσιμη ανάπτυξη του παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού αποτελεί σήμερα μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις αλλά και προτεραιότητες για τις χώρες της Μεσογείου. Οι παράκτιες περιοχές συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής δραστηριότητας, φιλοξενούν κρίσιμες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές λειτουργίες και ταυτόχρονα αποτελούν ιδιαίτερα ευαίσθητα οικοσυστήματα, τα οποία υφίστανται ολοένα αυξανόμενες πιέσεις από την τουριστική ανάπτυξη, την κλιματική αλλαγή, την αστικοποίηση και την εντατική χρήση των φυσικών πόρων. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διαμόρφωση αποτελεσματικών πολιτικών δεν μπορεί πλέον να βασίζεται αποκλειστικά σε αποσπασματικά στατιστικά στοιχεία ή σε μεμονωμένους δείκτες οικονομικής απόδοσης, αλλά απαιτεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης της βιωσιμότητας, το οποίο να αποτυπώνει ισόρροπα τις οικονομικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικές και θεσμικές διαστάσεις της τουριστικής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο αυτό εκπονήθηκε το Παραδοτέο **Π1.1 «Μελέτη Επισκόπησης»**, το οποίο αποτελεί το πρώτο και θεμελιώδες βήμα για την ανάπτυξη του **Παρατηρητηρίου για τον Παράκτιο και Θαλάσσιο Τουρισμό στη Μεσόγειο**. Η μελέτη λειτουργεί ως το επιστημονικό και μεθοδολογικό υπόβαθρο του έργου, συγκεντρώνοντας, αναλύοντας και αξιολογώντας την υφιστάμενη διεθνή γνώση σχετικά με τη μέτρηση και την παρακολούθηση της βιωσιμότητας του παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού. Σκοπός της δεν είναι μόνο η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, αλλά κυρίως η κεφαλαιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας, ώστε να δημιουργηθούν οι απαραίτητες βάσεις για την ανάπτυξη ενός ενιαίου μεθοδολογικού προτύπου προσαρμοσμένου στις ιδιαιτερότητες της Μεσογείου.

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη δευτερογενής έρευνα (desk research), η οποία περιλάμβανε τη συστηματική αναζήτηση, συλλογή και αξιολόγηση επιστημονικών δημοσιεύσεων, διεθνών και ευρωπαϊκών προτύπων, θεσμικών εκθέσεων, ερευνητικών προγραμμάτων και επιχειρησιακών πρωτοβουλιών που σχετίζονται με τον βιώσιμο τουρισμό, τη Γαλάζια Οικονομία, τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών και την ανάπτυξη συστημάτων δεικτών. Οι πηγές αυτές οργανώθηκαν θεματικά και αξιολογήθηκαν συγκριτικά, με ιδιαίτερη έμφαση στις μεθοδολογίες συλλογής δεδομένων, στους προτεινόμενους δείκτες, στη διαθεσιμότητα των δεδομένων, καθώς και στη δυνατότητα εφαρμογής των επιμέρους προσεγγίσεων στις χώρες της Μεσογείου.

Βασική παραδοχή της μελέτης αποτελεί ότι η ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού Παρατηρητηρίου δεν προϋποθέτει τη δημιουργία ενός νέου θεωρητικού πλαισίου από

μηδενική βάση. Αντιθέτως, προϋποθέτει τη σύνθεση και αξιοποίηση της σημαντικής γνώσης που έχει παραχθεί τα τελευταία χρόνια από διεθνείς οργανισμούς, ευρωπαϊκούς θεσμούς, ερευνητικά ιδρύματα και προηγούμενα έργα, τα οποία έχουν ήδη αναπτύξει αξιόλογες προσεγγίσεις για την παρακολούθηση της βιωσιμότητας του τουρισμού. Μέσα από την αξιολόγηση αυτών των πηγών καθίσταται δυνατή η επιλογή των πλέον ώριμων και εφαρμόσιμων πρακτικών, μειώνοντας τους κινδύνους σχεδιασμού και εξασφαλίζοντας συμβατότητα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη στρατηγική σημασία του παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού για τη Μεσόγειο. Η περιοχή αποτελεί τον σημαντικότερο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως, με ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση τουριστικών ροών, επενδύσεων και οικονομικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα όμως χαρακτηρίζεται από έντονη περιβαλλοντική ευαισθησία, περιορισμένη φέρουσα ικανότητα σε πολλές παράκτιες και νησιωτικές περιοχές και αυξανόμενη έκθεση στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η εποχικότητα, ο υπερτουρισμός, η αυξημένη κατανάλωση φυσικών πόρων, η υποβάθμιση οικοσυστημάτων και οι πιέσεις στις τοπικές κοινωνίες αποτελούν ζητήματα που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν χωρίς αξιόπιστη, διαρκή και συγκρίσιμη πληροφόρηση.

Η μελέτη επισημαίνει ότι, παρά το γεγονός πως μεγάλος όγκος δεδομένων παράγεται ήδη από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, τα δεδομένα αυτά παραμένουν κατακερματισμένα, ανομοιογενή και συχνά μη αξιοποιήσιμα για τη χάραξη πολιτικής. Η απουσία κοινών προτύπων, εναρμονισμένων μεθοδολογιών και μηχανισμών διαλειτουργικότητας περιορίζει σημαντικά τη δυνατότητα παραγωγής αξιόπιστων δεικτών και συγκρίσιμων αποτελεσμάτων μεταξύ χωρών και προορισμών. Ως αποτέλεσμα, πολλές πολιτικές βασίζονται σε ελλιπή στοιχεία ή αδυνατούν να αξιολογήσουν ουσιαστικά τις πραγματικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον, στην οικονομία και στην κοινωνία.

Απαντώντας στις προκλήσεις αυτές, η παρούσα μελέτη προσεγγίζει το Παρατηρητήριο όχι ως μία απλή βάση δεδομένων ή έναν μηχανισμό στατιστικής παρακολούθησης, αλλά ως έναν μόνιμο θεσμικό μηχανισμό παραγωγής γνώσης και υποστήριξης της δημόσιας πολιτικής. Το Παρατηρητήριο προτείνεται να λειτουργήσει ως κόμβος συγκέντρωσης, επεξεργασίας, ενοποίησης και διάχυσης δεδομένων, παρέχοντας στους φορείς λήψης αποφάσεων αξιόπιστη πληροφόρηση για την αξιολόγηση των επιπτώσεων του τουρισμού, την έγκαιρη αναγνώριση αναδυόμενων τάσεων και την υποστήριξη του στρατηγικού σχεδιασμού τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Παράλληλα, φιλοδοξεί να αποτελέσει πλατφόρμα συνεργασίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και ερευνητικών οργανισμών, ενισχύοντας την ανταλλαγή γνώσης και τη διαμόρφωση κοινών μεθοδολογικών προσεγγίσεων σε ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Η «Μελέτη Επισκόπησης» δεν περιορίζεται στην καταγραφή υφιστάμενων πρακτικών, αλλά επιχειρεί να αναδείξει τα στοιχεία εκείνα που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση ενός σύγχρονου, λειτουργικού και επιστημονικά τεκμηριωμένου συστήματος παρακολούθησης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Μέσα από τη σύνθεση διεθνών εμπειριών και την κριτική αξιολόγηση των υφιστάμενων προτύπων, δημιουργούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός κοινού μεθοδολογικού πλαισίου, το οποίο θα υποστηρίξει τα επόμενα στάδια του έργου και θα συμβάλει στη θεσμική κατοχύρωση ενός ολοκληρωμένου Παρατηρητηρίου Βιώσιμου Παράκτιου και Θαλάσσιου Τουρισμού για τη Μεσόγειο.